

Hvad er verbal dyspraksi? Og hvordan spotter du tidligt i forløbet de børn, der har det?

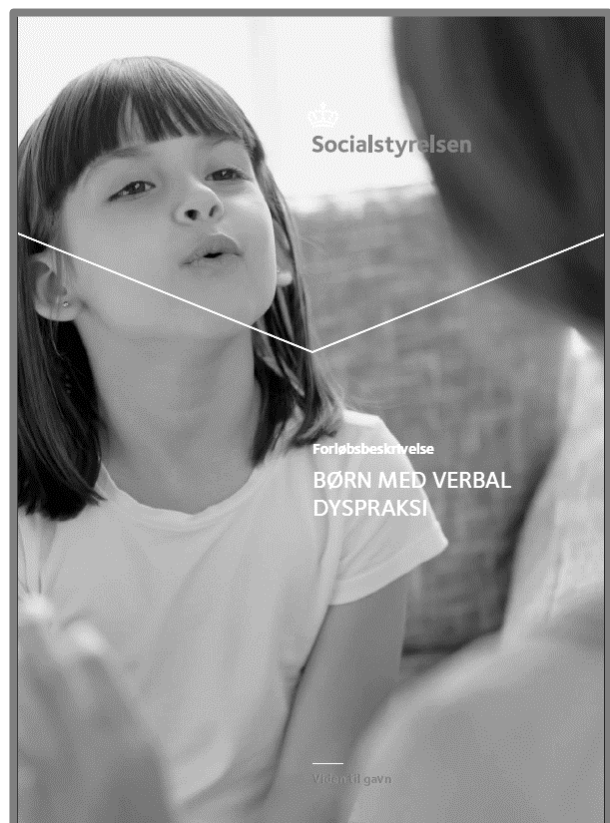
Socialstyrelsen har i december 2021 udgivet den reviderede forløbsbeskrivelse for børn med verbal dyspraksi. Men hvad er verbal dyspraksi, og hvad er en forløbsbeskrivelse? Hvad skal du være opmærksom på ved de børn du drager omsorg for i dit daglige arbejde? I denne artikel stiller vi skarpt på de tidlige tegn på verbal dyspraksi, du som omsorgsperson for børn i dagtilbud, kan spotte i den daglige omgang med børnene.

For udarbejdelse af denne artikel har vi indhentet viden fra audiologopæderne Trine Printz og Sara Bensen De Oliveira Schumann. Begge har udredt mange børn for verbal dyspraksi og deltaget i følgegruppen for revideringen af forløbsbeskrivelsen.

Verbal dyspraksi og de tidlige tegn

Verbal dyspraksi er en neurologisk betinget forstyrrelse af barnets udtale, som forekommer ved ét til to ud af tusinde børn. Det svarer til, at der er mellem 1000 og 2000 børn i Danmark, der har forstyrrelsen.

Det svære ved at opspore verbal dyspraksi er, at mange af symptomerne også kan være tegn på andre taleforstyrrelser. Selv for specialiserede fagpersoner kan det være svært at skelne mellem fx fonologiske vanskeligheder og verbal dyspraksi, og ofte kan man først stille diagnosen, når barnet er omkring fire år. I denne artikel har vi udpeget de særligt karakteristiske symptomer på verbal dyspraksi, som også kan spottes af folk uden viden om verbal dyspraksi.

Verbal dyspraksi

Du kan finde viden om verbal dyspraksi, symptomer, intervention og meget andet i *Forløbsbeskrivelse. Børn med verbal dyspraksi* og på vidensportal.dk

- › [Forløbsbeskrivelse. Børn med verbal dyspraksi på Socialstyrelsen.dk](#)
- › [Børn og unge med verbal dyspraksi på vidensportal.dk](#)

Dyspraksiforeningen varetager interesserne for forældre til børn med verbal dyspraksi

- › [Læs mere om Dyspraksiforeningen på dyspraksi.dk](#)

Forløbsbeskrivelsen

Forløbsbeskrivelsen er i sin nuværende og 3. udgave revideret i sin helhed. Det betyder, at der dels er søgt efter ny litteratur udgivet siden publiceringen af første udgave. Dels er alle kapitler gennemskrevet så forløbsbeskrivelsen baserer sig på aktuelt bedste viden.

De yngste børn

For de yngste børn under tre år, som er ved at komme i gang med at lære ord, er følgende symptomer særligt karakteristiske for verbal dyspraksi:

- › **Barnet har svært ved at sekvensere lydene** (dvs. tilrettelægge bevægelsesrækkefølgen af lydene)
Det betyder, at barnet har vanskeligt ved at få overgangene mellem lydes bevægelser til at være glidende og nemme. Det kan ses ved, at barnets bevægelser under tale virker påfaldende, fx er bevægelserne for store, stive, besværede eller staccato.
- › **Barnet har svært ved at automatisere artikulationsmåde og -sted for enkelte lyde**
Dette symptom ses ved, at barnet kun bruger få lyde, har vanskeligt ved at lære nye lyde, selvom man forsøger at øve dem og placerer tunge og læber forkert. Fx kan *tand* blive til *ba* i barnets udtale.
- › **Barnet har pludret meget lidt og unuanceret, og der har været sen pludre udvikling**
Det er dog vigtigt at understrege, at netop dette symptom er et generelt symptom, som også kan være tidligt tegn på andre sproglige udfordringer (fx *late-talkers*), så det peger ikke lige så stringent på verbal dyspraksi som de øvrige symptomer.

Generelt gælder det, at barnet har svært ved fysisk at forme munden i udtalen. Det kan virke meget påfaldende, og ofte vil forældre og andre omsorgspersoner omkring barnet lægge mærke til det, fordi det er så anderledes i forhold til børn, der ikke har verbal dyspraksi.

De tre til fire årige

For de tre til fire årige børn er følgende symptomer særligt karakteristiske:

› **Barnet ændrer vokallyde**

I praksis høres det fx ved, at man som lytter, kan blive i tvivl om, hvad barnet sagde, når det taler spontant. Sagde barnet *po* eller *pø*, *mos* eller *møs* – eller måske noget midt i mellem? Visuelt kan man se, at barnet igen har svært ved at forme munden, barnet har en bred eller åben mund. Det kan virke som om, at munden falder ned og bliver ukoordineret. Det er typisk for verbal dyspraksi, at barnet har udfordringer med vokalerne, så får man mistanke om det, så skal man være særligt opmærksom.

› **Barnet anvender begrænsede sproglyde og bruger de samme simple stavelser for næsten alt**

Det ses ved, at barnet primært forsimpler kommunikationen og kommunikerer i enstavelsesord eller korte sætninger. Fx kan ordet *madkasse* blive til *mad*, da det er det motorisk mest simple at sige.

› **Automatiseringen er mangelfuld: Barnet overfører ikke nye sproglyde til det allerede anvendte sproglydssystem**

Hvis man har øvet en bestemt lyd, fx *k*, i nogle ord, så kan barnet *k*-lyden i disse ord, men kan ikke overføre *k*-lyden til ret mange nye ord. Nogle gange vil barnet måske miste ord, det har kunnet sige tidligere.

Som det sidste skal det nævnes, at det generelt er karakteristisk for de her børn, at de ofte taler lidt langsommere end andre børn. Børn med verbal dyspraksi skal typisk bruge mere tid på at planlægge, hvordan ordene skal siges.

Hvordan kan du bidrage til tidlig opsporing og udredning?

Hvis du oplever et barn med nogle af ovenstående symptomer, så er det vigtigste du kan gøre, at tage bekymringen alvorligt. Ofte er forældrene de første til at opdage, at "noget" ikke er som det skal være, og når de kommer og siger, at deres barn ikke taler rigtigt/det er svært at forstå, hvad barnet siger, skal det tages alvorligt. Måske har forældrene også selv googlet og fundet frem til denne sjældne diagnose.

Fra forældrene henvender sig med en bekymring, til man kontakter kommunens PPR, bør en tommelfingerregel være, at der højst må gå en måned. Den måned kan bruges på at lave strukturerede observationer og en beskrivelse af barnets udfordringer, som vil kunne anvendes senere hen i udredningen. Denne beskrivelse er særlig vigtig, da logopæderne, som jo ikke har den daglige gang omkring barnet, herved får brugbare informationer om barnets daglige sprog. I processen med at nedskrive udfordringerne er det særligt vigtigt, at man gengiver det barnet gør uden selv at tolke på symptomerne og dermed skrive konklusionerne. Det er ikke nødvendigt at have viden om faglige begreber eller anden specialviden, da det er barnets udtryk, der er det vigtigste.

I opstarten af processen er det vigtigt, at der sideløbende med udredning også tænkes i brugbar kommunikation for barnet – altså at barnet gives redskaber til at kunne udtrykke sig, fx gennem tegn til tale eller en form for visuel støtte. Barnet skal ikke have en oplevelse af, at det ikke kan kommunikere med omverdenen.

Kommunalt vs. regionalt regi

Kommunalt ansatte logopæder kan i de fleste tilfælde selv udrede og konstatere om der er tale om verbal dyspraksi, men logopæder kan ikke stille den kliniske diagnose. Det er kun læger, som kan gøre det. De børn der skal udredes i regionalt regi, er typisk de børn, hvor den kommunale logopæd er i tvivl, om det er den rigtige diagnose, der er antaget. Det gælder fx, hvis man er usikker på, om der er flere samtidigt forekommende vanskeligheder, altså ko-morbiditet. Det kan være ADHD, autisme eller andet, hvor der er behov for et lægefagligt blik på taleforstyrrelsen. Udredning for verbal dyspraksi i kommunalt regi kan tage både kortere eller længere tid. Hvis der ikke er mistanke om ko-morbiditet, så kan et udredningsforløb for verbal dyspraksi gennemføres over relativt få uger. Hvis der derimod er tale om et barn, hvor der kan være mistanke om flere forskellige udfordringer, og hvor der skal inddrages flere faggrupper fra kommunalt regi, kan forløbet godt tage adskillige måneder.

Når et barn henvises til udredning i regionalt regi, så gennemføres udredningen typisk over tre til fire timer. Barnet undersøges først af en logopæd og efterfølgende af en foniater, som er en øre-næse-halslæge med speciale i stemmesygdomme. Foniateren stiller den endelige diagnose på baggrund af egne kliniske fund, logopædens beskrivelser og den henvisende kommunale logopæds beskrivelse af symptomer. Ganske få børn har behov for en kontroltid og det er kun, hvis foniateren er usikker på den endelige diagnose.

Egen diagnosekode

Indtil 2018 havde verbal dyspraksi ikke en selvstændig diagnosekode i Sundhedsvæsenets Klassifikationssystem (SKS), men blev registreret på forskellige diagnosekoder. Det bevirkede, at man havde svært ved at genfinde børnene i systemerne og det var svært at udvikle viden om disse børn. Med indførslen af selvstændige diagnosekoder, er det blevet muligt at genfinde børnene og på baggrund af danske data lave forskning og udvikle viden om denne målgruppe ud fra en dansk kontekst.

Forløbsbeskrivelser og national koordinationsstruktur

En forløbsbeskrivelse er en samling af faglige vejledende anbefalinger om intervention til en særlig målgruppe. I en forløbsbeskrivelse indgår også en overordnet beskrivelse af den tværsektorielle og koordinerede indsats over for en given målgruppe.

Forløbsbeskrivelser udarbejdes af Den Nationale Koordinationsstruktur i Socialstyrelsen. Her beskæftiger de sig kun med målgrupper der er kendetegnet ved, at der enten er 1) meget få personer der har en bestemt lidelse. Det medfører, at der kan være en udfordring i, at finde fagpersoner med en særlig viden om de specifikke problemstillinger, hvorved at interventionen kan betegnes som højt specialiseret. Eller 2) at behovet for intervention kan gå på tværs af flere sektorer eller lovgivningsområder, hvorved at interventionen bliver særlig kompleks og der herved også kræves en viden, der betegnes som højt specialiseret.

[Klik her for at læse meget mere om højt specialiserede indsatser og viden på Socialstyrelsens hjemmeside for den nationale koordinationsstruktur på Socialstyrelsen.dk](#)

Trine Printz

Ph.d., ekstern lektor ved Syddansk Universitet og Klinikleder af Sprogklar ApS (under udarbejdelsen af forløbsbeskrivelsen var Trine tilknyttet Odense Universitetshospital).

Trine har udredt mange børn for verbal dyspraksi i både regionalt og privat regi. Hun har bidraget til flere forskningsartikler om stemme- og talesygdomme og medvirker p.t. i et nationalt forskningsprojekt baseret på danske data. Forskningsprojektet er det første af sin art i Danmark og er muliggjort på baggrund af, at verbal dyspraksi har fået selvstændig diagnosekode.

[Find mere om forskningsprojektet på SDUs hjemmeside sdu.dk](#)

Sara Bensen De Oliveira Schumann

Audiologopæd, PUI Slagelse Kommune.

Sara har udredt flere børn med verbal dyspraksi i kommunalt regi og har i 2020 udgivet en artikel i *Dansk Audiologopædi. Fagblad for audiologopæder* som udfordrede anbefalingerne fra forløbsbeskrivelsens 1. og 2. udgave.

[Udredning om diagnosticering af verbal dyspraksi i Danmark på issuu.com](#)